

שור שהמית את העבד או השפחה בכוונה – משלם קנס שלשים שקלים.
 דוקא עבד שטבל לשם עבדות ובר מצוות הוא, אבל עבד או שפחה כנעניים שלא טבלו – אין
 השור במיתה, ודין תשלומיהם כדין שור שהרג שור וחמור, מועד משלם נזק שלם ותם חצי
 נזק (נמוקי יוסף).

המית שלא בכוונה, לדברי ריש לקיש פטור מן מהקנס (כסף שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל –
 כל זמן שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמים שלשים שקלים). ומבואר בגמרא בפירוש הברייתות
 שלפי דעה זו, אם יש עדים – משלם דמים, ואם לאו – פטור מכלום [ובזה שונה מבן חורין, כי בב"ח
 שיש אופן שמשלם כופר עפ"י עצמו – כאשר יש עדים שהמית ואין יודעים אם היה תם או מועד והוא
 מודה שמועד, שהשור בסקילה – משלם דמים, ואילו בעבד שבשום אופן אינו משלם קנס עפ"י עצמו,
 אינו משלם דמים]. ולדברי רבי יוחנן חייב קנס (אם עבד. רבין אר"ח).
 לרבי יוחנן המחייב קנס שלא בכוונה, יש לפרש הברייתות כפשוטן, וא"כ אין לנו הכרח
 מהברייתא לומר שבעבד על פי עצמו אינו משלם דמים.

א. להלכה כתבו פוסקים שמשלם כופר / קנס אפילו שלא בכוונה אעפ"י שאין השור בסקילה
 (עפ"י ר"ח; רמב"ם י, יג; רי"ד ריא"ז מאירי ורש"ל. וכ"פ הרי"ז לענין עד אחד או הודאת הבעלים – שמשלמים
 כופר). ויש מי שפסק שמשלם דמים (או"ז).
 ב. כשאינו משלם כופר – לדעת הראב"ד (י, יד) ואור זרוע משלם דמים, כפשט הסוגיא. [וכתב
 הראב"ד נפ"מ בשור תם שנתמעט מכופר ומשלם דמים. ורש"ל כתב ששור תם שהרג פטור
 אף מדמים. וכבר צדדו כן בתוס' מ: ד"ה נקי]. והמאירי כתב שלהלכה אין חיוב דמים במקום
 שנתמעט מחיוב כופר, שלא כפי משמעות סוגיתנו.

ב. רבא נסתפק באשו שהרגה אדם שלא בכוונה (שאם בכוונה הלא נתחייב מיתה למאן דאמר אשו משום
 חציו, וקם ליה בדבריה מיניה. ערש"י), האם משלם דמים [כמו שור שלא בכוונה], אם לאו [כיון שאין באש
 כופר בכוונה כבשור]. תיקו.

א. יש מפרשים שאפילו למאן דאמר אשו משום חציו יש מקום לספק שלא בכוונה, מפני שהכל
 מודים שחייב אף משום ממונו (עפ"י רש"ל. וכן י"א בדעת רש"י).
 ויש אומרים דלמ"ד אשו משום חציו אין מקום לספק שהרי נפטר ממונו אפילו שלא בכוונה
 מדתנא דבי חזקיה (ראב"ד). והספק הוא רק למ"ד אשו משום ממונו [או בשכלו לו חציו –
 לדברי הכל. תור"פ], וגם בכוונה (ראב"ד ותוס').
 ב. הספק לא נפשט הלכך פטור. ואפילו תפס – מוציאם ממנו (יש"ש. ויש סוברים שתפיסה מועילה
 בתיקו. ע' לעיל יט ל).

בבור שהמית אדם, אין חיוב תשלומין כלל (שור – ולא אדם).

דף מד

פ.ט. א. שור שהיה מתחכך בכותל להנאתו ונפל על האדם ומת או הווק, וכן נתכוין לבהמה והרג אדם או הווקו,
 וכן נתכוין לאדם זה והרג אדם אחר – מה דינו לענין סקילה ולענין תשלומי כופר ונזיקין?
 ב. מה דין שור האשה, היתומים, ההפקר וכד' לענין חיוב סקילה? מה הדין נגד והמית ואחר כך הפקירו בעליו?

- א. תנן, שור שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם והרגו; נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם; לכנעני והרג בן ישראל; לנפלים והרג בן קיימא – פטור.
- לדברי שמואל פטור ממיתה וחייב בכופר [במועד להתחכך על בני אדם בכתלים] – שאין חיוב כופר תלוי בחיוב מיתה. ולדברי רב פטור מזה ומזה (וכן נחלקו בדבר שאר אמוראים, כמובא לעיל). תניא כוותיה דשמואל.
- א. התוס' תמחו מדברי רב להלן (מח). ופירש רבנו תם שלא פטר רב מכופר אלא כשאין יודע שיפול על האדם, אבל באופן שיודע שיהרוג, אעפ"י שאין כוונתו לכך אלא להנאתו – פטור מן המיתה וחייב בכופר. והתוס' הקשו על פירוש זה. והביאו מספר ישן שאין גורסים שרב פוטר מן הכופר. וכן גרסת הר"ה. ויש מפרשים שרב מעמיד המשנה בתם ולכך פטר מן הכופר (עפ"י ראב"ד).
- ב. זה שהעמידו במועד להתחכך על בני אדם בכתלים – פירשו התוס' שמתחכך להנאתו והריהו מועד כבר בפעם הראשונה. וכן פסק ריא"ז [וכתב 'ברשות הגיזק' – כדן שן. וע' במאירי]. והראב"ד כתב שאינו חייב כופר אלא בפעם שלישית ואעפ"י שהיא תולדת שן – שצריך העדאה בבעלים דוקא. ויש מפרשים מפני שמעשה זה שינוי הוא, לכך צריך שלש פעמים (ע' במאירי; ת"ח בדעת הרמב"ם. וע"ע בפסקי הרי"ד ונמו"י).
- ג. נתחכך בכותל בכוונה להפיל ולא להנאתו – הרי זה 'קרן' והריהו תם. ואפילו עשה כן כמה פעמים, כל שלא נתכוין להרוג אדם בהפלתו – אינו נעשה מועד (תוס' ורשב"א). ויש אומרים שהועד (כן משמע ברמב"ם נזקי ממון י, י. ע' תורת חיים).
- העמיד רב מרי בריה דרב כהנא את מחלוקתם, כשדוחף הכותל והולך ומתגלגל עמו, אבל בלאו הכי – הרי זה 'צרות' ופטור מן הכופר.
- הרי"ד והריא"ז הביאו אוקימתא זאת בפסקיו. ובירושלמי משמע שיש דין צרות אף לענין כופר. ויש מי שרצה לפרש כן גם בדעת תלמוד דידן, לומר שישלם חצי כופר. (ע' אור שמח. ודעת הרמב"ם אינה ברורה. ע' לח"מ י, י).
- נתכוין להרוג אדם זה והרג אחר – ממשנתנו משמע שחייב מיתה, ואולם רבי שמעון בברייתא פוטר (השור יסקל וגם בעליו יומת – כמיתת בעלים כך מיתת השור. ור"ש פוטר בבעלים בכגון זה, שכתוב וארב לו וקם עליו. וחכמים חולקים).
- ברמב"ם (נזקי ממון י, ט) מבואר שנתכוין לאדם מישראל והרג ישראל אחר – נסקל [אעפ"י שבאדם הרוצח פסק לפטור בכגון זה. רוצח ד, א]. והמאירי פסק לפטור. והביא שתי דעות בנתכוין להרוג שור זה והרג את זה. (וצ"ע).
- לענין נזקין שלא בכוונה, כגון נתכוין להתחכך בכותל ונפל, או נתכוין לבהמה זו והזיק אחרת (ערמב"ן) – רבי יהודה מחייב (ככופר) ורבי שמעון פוטר (כמיתת השור כן דיני נזקיו. ושונה כופר שחיוב הבעלים הוא, פדין נפשו).
- א. הלכה כרבי יהודה (ראשונים). ויש מי שהביא דעה לפסוק כר"ש – ע' אור זרוע). ואם נתכוין לבהמה ונגח אדם – דינו כקרן שכוונתו להזיק, מועד משלם נזק שלם ותם משלם חצי נזק מגופו (עפ"י רמב"ם נזקי ממון יא, ו). או כגון שנתכוין להזיק את השור והפילו על הכלים ולא ראה אותם (ריא"ז. וצ"ע מדוע אין זה צרות. ושם הכוונה שהשור השני הפילו לזה).
- והמאירי כתב בשם רבותיו שהתם שפטור מן הכופר, פטור בנזקי אדם שלא בכוונה.
- ב. בתוס' וברמב"ן ובריא"ז מבואר שרבי שמעון פוטר גם בנזקי ממון. אבל הראב"ד פירש בשור שהזיק אדם דוקא [שהשוה ר"ש נזקי אדם למיתת אדם].

ואין חילוק בין קרן שלא בכוונה לשון ורגל (רמב"ן ראב"ד ועוד). ויש אומרים דוקא בקרן נחלקו ולא בשן ורגל (פסקי הר"ד).

ב. שור האשה, היתומים, האפטרופוס, שור המדבר, ההקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשים – הרי אלו חייבים מיתה (שור, שור... – שבע פעמים). רבי יהודה אומר: שור המדבר, ההקדש, הגר שמת – פטורים מן המיתה לפי שאין להם בעלים. אמר רב הונא: פטר היה רבי יהודה אפילו נגח ולבסוף הקדיש או הפקיר, כן דייק מלשון המשנה. ותניא נמי הכי. (והוה בעליו והמית וגו' – עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד).

דוקא הפקיר או הקדיש, אבל מכר לאחר – חייב אפילו לרבי יהודה (רשב"א, תור"פ ועוד). ואין הדבר מוסכם (עתור"פ בדעת רש"י כאן ולעיל יג. וע' במובא שם).

הלכה כתנא קמא [וכל שכן בנגח ואח"כ הפקיר שחייב]. וכולם אין משלמים את הכופר משום דלא בני כפרה הם – מלבד שור האשה (ערמב"ם יג, ולחם משנה; מאירי [והביא שתי דעות לענין אפטרופוס] ורש"ל).

ובירושלמי מובאת דעה ששור ההקדש חייב בכופר אפילו לחכמים [ובאבן האול (ה,ד) צדד שטעות סופר היא וצריך לומר הכל מודים בכופר שהוא פטור. וכן נקט המאירי מסברת עצמו, שהרי ההקדש אינו בר כפרה], ולדעה אחרת תלוי הדבר במחלוקת רבי יהודה וחכמים.

דפים מד – מה

צ. א. שור שהמית אדם ומכרוהו בעליו או הקדישוהו – האם מה שעשה עשוי? החזירו שומר לבעליו – האם מוחזר אם לאו?

ב. האם גומרים דינו של שור שלא בפניו?

א. שור שהמית, עד שלא נגמר דינו – מכרו מכור (ואין זה מקח טעות, כיון שהלוקח ידע שהרג והיה לו לשחטו (רש"י במהדורה אחת). ועוד, מכור הוא להרישה עד שיגמר דינו (רש"י לפנינו. ושני הפירושים אמת. רש"ל); הקדישו – מוקדש (ואם נהנה בו בינתים – מעל. ערש"י); החזירו שומר לבית בעליו – מוחזר. שונה שור תם שהזיק בבית שומר, שאם החזירו אינו מוחזר אפילו קודם גמר דינו, כיון שנפל ברשות הניזק להחליטנו לו מיד או להשתעבד לגבות מגופו (עפ"י תוס'; חו"מ שצו, ח).

משנגמר דינו – מכרו אינו מכור (שאסור בהנאה. ואף לר"ת שאינו נאסר מחיים, הרי אסור להשהותו. תוס'), הקדישו אינו מוקדש. החזירו שומר לבעליו אינו מוחזר. רבי יעקב אומר: מוחזר. ופירשו בגמרא שלכל הדעות אומרים באיסורי הנאה 'הרי שלך לפניך' מפני שהזיק שאינו ניכר הוא, אלא שחכמים סוברים שאין גומרים דינו של השור אלא בפניו, ועל כן טוען המפקיד לא היה לך להתפיס שורי ביד מי שאינו יכול לדון עמו כלומר ביד בית דין.

א. לפרש"י מתחייב על כך שהתפיס השור בידיים לבית דין. ולפי"ז אם תפסוהו מאליהם וגמרו דינו – אם החזירו מוחזר (תוס'). והתוס' כתבו שאין חילוק בדבר אלא הואיל ועל ידי פשיעת השומר נפל ליד בית דין, הרי תפיסת הב"ד נחשבת הזיק ניכר. וכן הסכים רש"ל לדינא.

ב. הלכה כחכמים שהחזירו אינו מוחזר (רמב"ם יא, ט וש"פ).

ואף לרבי יעקב אינו נפטר אלא כשהחזירו, אבל לא החזירו חייב שהרי יש כאן פשיעה (עפ"י רמב"ן).